

6. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – М.: Высшая школа, 1974. – С.51–52.
7. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge Univ. Press, 2001. – P.24.
8. Dickstein R. Making connection with a Listserv.– Computer & Texts. – 1996. – №12.
9. Silver D. Teaching Cyberculture. – Computer&Texts. – 1996. – №12.
10. Comprehensive English-Russian scientific and technical dictionary. – М.: Русский язык. – Т. 1,2, 1991.
11. Godman A., Payne E. Longman dictionary of scientific usage. – М.: Русский язык, 1989.
12. Современный англо-русский политехнический словарь. – М.: Вече, 1999.

УДК 378. 147. 4

В.Л. Васильченко

ПРОДУКТИВНА ПРАЦЯ – ОПТИМАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

У контексті перебудови вищої школи актуально звучить питання науково-обґрунтованого відбору змісту вищої освіти, який відповідав би вимогам сьогодення до дипломованих фахівців. Ці вимоги перш за все спрямовані на вирішення генеральної цілі навчання у ВУЗі, "...забезпечення гармонійного розвитку особистості, особистості з високою світоглядною культурою, спроможної до безперервної самоосвіти і такої, яка реалізує цю спрямованість". Зважаючи на це, як зазначив Міністр освіти і науки України В.Г. Кремень у доповіді на Всеукраїнській науково-методичній конференції "Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи", необхідно переробити програми так, щоб вони давали змогу виходити за межі звичайного засвоєння дисциплін і оволодівати навичками, пізнанням та здібностям до творчого критичного аналізу і незалежного мислення [6].

Соціальне замовлення суспільства передбачає вирішення слідуючих завдань економічного компоненту соціально-економічної активності студентів:

- озброїти студентів економічними знаннями;
- практично включити студентів у виробниче відношення де б вони використовували економічні знання і вміння на практиці, отримали життєві уяви про види власності, плани, трудової та виробничої дисципліни;
- привити навички раціональної організації праці і використання бюджету часу, економного, бережного відношення до засобів виробництва;
- виховати схильності до технічної творчості, забезпечуючи підвищення продуктивної праці і якості роботи;
- зформувати розумні потреби.

Ріст ефективності суспільного виробництва є головним джерелом забезпечуючим найбільш повне задоволення матеріальних і культурних потреб людей, він виражається у покращенні таких показників, як фондівіддача, матеріалоемкість продукції, віддача капітальних вложень, собівартість продукції, рентабельність виробництва, продуктивність праці.

Всі ці економічні поняття у студентів повинні формуватися на заняттях. Вивчення ними елементів економіки у процесі суспільно корисної продуктивної праці відкриває невичерпні можливості для реальних зв'язків трудового навчання з навчальними предметами. При цьому економічні знання, отримані студентами у навчально-виховному процесі, сприймаються вже як не абстрактними, а практично необхідними.

Економічна підготовка студентів повинна бути пов'язана з вирішенням конкретних економічних завдань з виробничим змістом з аналізом конкретних виробничих ситуацій. Студентам, наприклад, доступно вирішення наступних видів економічних задач:

– розрахунок окремих важливих економічних показників (визначення норм часу і норм виробки, розрахунок продуктивності праці, визначення середньогодинної виробки на одного працюючого, розрахунок економіки робочої сили за рахунок скорочення затрат робочого часу на основі покращення організації виробництва і праці, визначення підсумків виконання планового завдання і коректування його з урахуванням фактичного виконання і т.ін.);

– розрахунок використання матеріальних ресурсів (визначення резерву росту випуску продукції за рахунок більш повного використання сировини, зниження собівартості виробу за рахунок економії електроенергії, збереження інструментів та обладнання і т.ін.);

– розрахунок, пов'язаний з науковою організацією праці (використання раціональних прийомів праці, зниження затрат робочого часу, виявлення резервів кращого використання часу на робочому місці і т.ін.);

– розрахунок, пов'язаний з оплатою праці і матеріальним стимулюванням.

По мірі накопичення економічних знань створюється можливість формування у студентів вмінь і навиків використання їх на практиці. До економічних вмінь слід віднести ті із них, які направлені на удосконалення продуктивної праці. В роботі Ю.К. Васильєва “Политехническая подготовка учителя средней школы” (1978) приведена класифікація політехнічних вмінь, включаючи: економію основних і допоміжних матеріалів, електроенергії, трудових затрат, підвищення ефективності використання обладнання, інструментів, пристосувань; підвищення ефективності і якості праці за рахунок технічного і технологічного удосконалення робіт; виконання економічного аналізу роботи і знаходження шляхів їх удосконалення.

Особливе значення соціально-економічної активності має аналіз окремих виробничих ситуацій. Слід відрізнити аналіз виробничих ситуацій від звичайних навчальних задач і прикладів, які служать вправами для закріплення теоретичного матеріалу. Задачі пов'язані з аналізом виробничих ситуацій, на відміну від навчальних, інколи не мають однозначного рішення, декілька рішень можуть бути у рівній мірі близькі до оптимального або задача може не мати рішення в загальноприйнятому розумінні цього слова. Тоді робота зводиться до відкриття проблеми і логіки шляхів її вирішення. Прикладом такого роду виробничої ситуації є визначення можливості прийняття колективом замовлення на виконання певного виробу. Студенти повинні обговорити складність технологічно-технічного виконання завдання, виявити можливості виготовлення виробів у навчально-виробничих майстернях, підрахувати на основі хронометричних спостережень, з урахуванням складу студентів, зайнятих у продуктивній праці, можливість якісного виконання даного замовлення в обговоренні терміни.

Особливі можливості для зв'язку трудової і соціально-економічної активності складаються в умовах трудових об'єднань студентів, якщо їх діяльність організовується з елементами госпрозрахунків, при роботі на єдиний наряд. З однієї сторони, саме зміст трудової діяльності пробуджує підвищити соціально-економічну активність, з другої, економічні знання і вміння сприяють підвищенню продуктивності праці заінтересованого відношення до неї студентів. Компонент соціально-економічної направленості в процесі трудової підготовки і організації суспільно-корисної продуктивної праці цілеспрямовано на виховання у студентів міцних економічних знань і вмінь, які дозволять їм в подальшій їх трудовій діяльності ефективно включатися у виробничі відносини, швидко розбиратися у питаннях госпрозрахунку, нормування, заробітної плати та матеріального стимулювання, уміло користуватися економічними важелями, добиватися найбільшої ефективності своєї праці, вмінням створювати трудові колективи у суспільстві для проведення продуктивної праці, передавати основні економічні знання і т.ін.

Однією з найважливіших складових формування змісту як нової навчальної дисципліни, так і при кардинальному коректуванні вже складеної є її структурна побудова.

Разом з тим, в педагогічних дослідженнях з питань визначення кваліфікаційних характеристик, цілей і змісту системи дисциплін, що забезпечують підготовку спеціаліста,

приділяється незначна увага та виявляються деякі протиріччя в підходах до структурування змісту навчальної дисципліни, відсутнє чітке визначення цього поняття [9].

Суть процесу структурування, з нашої точки зору, полягає в упорядкуванні змісту навчальної дисципліни на основі його формально-логічної та дидактичної обробки, що дозволяє визначити номенклатуру і сформувати смислові блоки навчальних дисциплін різного масштабу (частини, розділи, теми і т.ін.), їхню ієрархію та послідовність.

Інакше кажучи, не можна розділити логічну і діалектичну обробку змісту навчальної дисципліни, виконуючи їх послідовно, наприклад, спочатку діалектичну, а потім логічну чи навпаки, як цього дотримуються деякі дослідники.

Згадані сторони процесу структурування повинні здійснюватись паралельно, так як уявляють собою два елементи діалектичної гносеології, яка керує науковим пізнанням і мисленням. Разом з тим на різних етапах формування структури навчальних дисциплін один з них може виявитися ведучим, а другий – підпорядкованим і навпаки. Таким чином, структурування можна розглядати як упорядкування змісту навчальної дисципліни з діалектично-гносеологічних позицій.

Принципи, що управляють процесом структурування є результатом конкретизації загальних дидактичних принципів. В їх основі лежать вимоги до адекватності всіх дидактичних процедур основним закономірностям пізнавальної діяльності. Розглянемо стисло зміст принципів:

Адекватність логіки процесу структурування змісту навчальної дисципліни логіці та структурі процесу наукового пізнання.

Тут належить виходити з того, що навчально-пізнавальний процес має свою структуру і закономірності. Він не зводиться до відтворення в деталях реального процесу наукового пізнання, а уявляє собою якби його модель, згорнуте і логічне заломлення відображення, так як вивченню підлягає вже готовий результат наукового пошуку. Але саме пред'явлення і розгортання змісту навчальної дисципліни (тобто логіка процесу структурування) повинні надати можливість змоделювати науково-пізнавальний процес у межах навчального пізнання, забезпечуючи тим, хто вчиться, можливість пройти вузловими фазами пізнавального процесу відповідно з формулою: від чуттєво-конкретного до абстрактного мислення (тобто через абстрактне до ідеального конкретного) і від нього до практики (тобто до реального конкретного).

Адекватність методів структурування змісту навчальної дисципліни методам наукового пізнання, що властиві відповідним галузям науки (у їх числі загальнонаукові методи, такі як системний аналіз, структурно-функціональний аналіз, моделювання, статистичний аналіз, факторний аналіз і т.ін.).

Структурування змісту навчальної дисципліни доцільно вести з позицій одного або сукупності цих методів, якщо оволодіння ними включено в загальнопізнавальні цілі навчальних дисциплін.

Адекватність структури навчальної дисципліни (як результат процесу структурування) структурі, що відповідає конкретній науці, проекцію якої є певна навчальна дисципліна.

Адекватність у даному випадку не можна трактувати як тотожність. Справа у тому, що розвинуті теоретичні науки мають складну багатомірну структуру і відтворити її в рамках навчальної дисципліни, що не призначена для професійного оволодіння даною наукою, не виправдано складною, та й не потрібною. Структура навчальної дисципліни в значній мірі визначається педагогічними (дидактичними) міркуваннями, що відтворені в цілях навчальної дисципліни (як предметних, так і загальнопізнавальних).

Цим обумовлюється можливість побудови декількох структур для однієї навчальної дисципліни залежно від поставлених цілей навчання. Правилком при цьому повинна бути відповідність (або хоча б непротириччя) реальній структурній логіці науки, або будь-якому її “зрізу”.

Адекватність структури навчальної дисципліни сучасним психолого-педагогічним поглядам про структуру наукового знання.

Відповідно з цими поглядами наукове знання в цілому є сукупністю емпіричних і теоретичних знань різного рівня про об'єкти (предмети і явища), процеси та дії, а також про їх характеристики. Структурування змісту навчальної дисципліни здійснюється як би по двох колах: спочатку створюється макроструктура, тобто масив знань розчленовується на частини і розділи, а потім створюється мезоструктура, тобто розділи розчленовуються на теми, питання та інші елементи відповідно з алгоритмом, передбаченим методикою.

Разом з тим, необхідно підкреслити, що структурування змісту навчальної дисципліни – творчий процес, який не може бути повністю уніфікованим ніякою загальною методикою для всіх навчальних дисциплін. В методиці можливо лише вичленовувати загальні необхідні “реперні позначки”, забезпечивши їх відповідними вказівками, щоб допомогти розробнику свідомо і успішно пройти цю дистанцію.

Трудове навчання в сучасних умовах у вищих навчальних закладах неможливе без постійного взаємозв'язку з виробництвом [4]. Одним із шляхів такого зв'язку є виробнича праця, в процесі якого студенти працюють над виконанням замовлень виробничих підприємств, університетських гуртожитків, індивідуальних замовлень від різних верств населення.

Визначаючи суть процесу праці, можна рахувати, що у змісті виробничої праці студентів входять слідуючі компоненти:

- конкретна мета трудової діяльності, предмети і засоби праці, що здійснюється, процес виробництва на основі взаємодії системи: студент – мета – засоби виробництва – предмети праці – отриманий результат праці;

- успішна реалізація всіх вказаних компонентів залежить від вибору виробів, які будуть виготовляти студенти. Саме в цьому відображається конкретна мета трудової діяльності, система трудових операцій, засобів праці і можливості такої будови форм організації праці, студентів, котрі в оптимальній мірі будуть сприяти формуванню у студентів готовності до праці як якості особистості.

Таким чином, вироби є ведучим компонентом у визначенні змісту виробничої праці. Оптимальні компоненти, наприклад, засоби праці, є похідні. Все це нам дало підставу розглядати оптимізацію змісту виробничої праці як прояв комплексу вимог до оптимального відбору об'єктів праці.

Відбір об'єктів праці для виробничої праці студентів визначає його змістову сторону. В міських умовах зміст виробничої праці студентів у навчально-виробничих майстернях визначається в основному виготовленням різних виробів за наказами промислових підприємств, закладів системи народної освіти, організацій торгової мережі. При проведенні пошукового експерименту було встановлено, що номенклатура виробів, що виготовляються у навчально-виробничих майстернях дуже широка та різноманітна. Але, більша частина серед них складають предмети, що відносяться до допоміжних і експлуатаційно-ремонтних служб виробництва. Це визначило тенденцію до скорочення переліку об'єктів праці студентів, що не завжди відповідає педагогічним зусиллям такої праці, так як призводить до неоправданої одноманітності і монотонності в трудовій діяльності молоді. У зв'язку з цим першоступеневе значення для максимального використання економічно-виховних можливостей виробничої праці є продуманий і обґрунтований підхід до відбору об'єктів праці.

Таким чином, при відборі об'єктів праці доцільно спиратися на той програмний матеріал, котрий дозволить через виріб розкрити стержневе положення техніки і технології. Виготовлення відібраних виробів повинно закріплювати, розвивати знання і вміння, стимулювати до нових пізнань і на визначених етапах праці при виконанні комплексних робіт повинно сприяти узагальненню і систематизації знань.

Шляхом розкриття студентами області використання вироблених виробів у них розширюється загальноосвітній світогляд. Вони пізнають про основні способи технології

обробки матеріалів у виробничих умовах, знайомляться з машинами, механізмами, засобами автоматики, повніше бачать суспільний престиж праці, а також творчий підхід до виконання роботи, проводять порівняння своєї праці з працею високваліфікованих робітників. Все це сприяє посиленню зв'язку трудового навчання і соціально-економічної активності.

Знання області використання своїх виробів студентом сприяє проведенню у відповідності особистої і суспільної оцінки вироблених у майстернях продукції (в педагогічній літературі назва оцінки різно-суспільно корисна значущість, цінність, суспільна значущість, соціальна значущість, котрі висуваються в якості вимог до об'єктів праці). Отже, знання студентами області використання виготовленої ними продукції сприяє усвідомленню ними суспільно корисної значущості їх праці.

З позицій удосконалення шляхів реалізації соціально-економічної активності виробничої праці, вибір об'єктів повинен задовольняти наступним умовам:

– відбір об'єктів праці повинен проводитися з позицій якісно-кількісної оцінки їх з урахуванням матеріально-технічної забезпеченості навчально-виробничих майстерень з тим, щоб виключити небажаний з педагогічної точки зору, надмірну одноманітність і монотонність праці, зайве використання ручної праці, фізичне перевантаження, великий процент браку, що виникає внаслідок невідповідності обладнання до вимог якості виробу;

– об'єкт праці повинен бути таким, щоб процес його виготовлення міг бути організований у певній послідовності і етапності.

На основі даних психології перший етап повинен бути ознайомлення, другий етап – засвоєння трудової діяльності, третій етап – оволодіння знаннями, вміннями, четвертий етап – застосування знань, вмінь, навиків.

У підготовчий період повинні бути передбачені об'єктивно виникаючі труднощі технології і організації виробництва, а також міри з їх знешкодження і можливості використання їх у виховних цілях.

Виробництву продукції у майстернях повинна передувати підготовка у студентів збуджуючих сил до активної творчої діяльності шляхом мотивації мети праці і пояснення його економічного значення для господарства, для чого необхідно, щоб продукція була часткою виконання суспільних замовлень.

Відібрані об'єкти праці повинні сприяти реалізації політехнічного напрямку змісту через широту їх використання.

Зміст праці повинен мати суспільну значущість, включаючи, в широкому розумінні, соціальну значущість з задоволення попиту суспільства і економічну значущість з внесення вкладу у розвиток студентського виробництва (у вузькому розумінні).

Об'єкт праці повинен підлягати систематизації в плані послідовності їх виготовлення і сприяти доцільності колективної організації праці студентів.

Всі розглянуті вимоги до відбору об'єктів праці показують у сукупності частину необхідних обов'язкових вимог до педагогічно раціональної організації трудової діяльності студентів на заняттях у навчально-виробничих майстернях.

УДК 378. 14

І.В. Гайдаєнко

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КУРСІ “ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО”

Проблема визначення сутності такого явища мовної дійсності, як мовленнєва діяльність, є, як відомо не нова. Проте особливу увагу вона привертає на сучасному етапі розвитку і функціонування мови як діяльності, що забезпечує послідовний розвиток суспільства.